Stockholms läns sjukvårdsområde
Sjukvårdsdirektören

ANMÄLAN
2019-05-21

SLSO 19-628

Anmälan: Yttrande över betänkande av utredningen om en utvecklad studie- och yrkesvägledning (SOU 2019:4) Framtidsval – karriärvägledning för individ och samhälle.

Anmälan överlämnas till sjukvårdsstyrelsen för kännedom.

Yttrande över Betänkande av utredningen om en utvecklad studie- och yrkesvägledning (SOU 2019:4)
Framtidsval – karriärvägledning för individ och samhälle

Styrelsen för Stockholms läns sjukvårdsområde (SLSO) har beretts möjlighet att lämna ett yttrande över Betänkande av utredningen om en utvecklad studie- och yrkesvägledning (SOU 2019:4). På styrelsemötet den 9 april beslutade styrelsen att ge sjukvårdsdirektören i uppdrag att avge yttrandet.

Ärendet

Utredningen "Framtidsval – karriärvägledning för individ och samhälle" beskriver att ett flertal utredningar funnit avsevärda brister i skolans studie- och yrkesvägledning. Studie- och yrkesvägledning är enligt utredningen ofta en icke prioriterad företeelse. Vidare konstateras att detta främst drabbar individer med de största svårigheterna och största behoven av sådan vägledning, t ex de med funktionsnedsättning eller i behov av så kallad medicinsk studie- och yrkesvägledning.

Alla elever bör ges möjlighet att kunna göra ett informerat och underbyggt val för att undvika ohälsa på grund av yrkesvalet. Skolan har då ett ansvar att förbereda eleverna inför det kommande arbetslivet utifrån individens förutsättningar. Med rätt vägledning kan elever undvika val som riskerar att försämra deras hälsa. I vägledning behöver därför hänsyn tas till den vägleddes medicinska förhållanden och myndigheters medicinska krav på dem som utövar vissa yrken. Det bör också ingå i vägledningen att göra elever särskilt uppmärksamma på eventuella hälsorisker som är förknippade med vissa yrken.

Studie- och yrkesvägledare bör ha kompetens att föra en dialog med eleverna på ett avvägt och balanserat sätt inför gymnasie- och yrkesval. En dialog där eleven informeras om möjligheter men också om risker i yrket kan leda till ett mer informerat val, där hänsyn till förutsättningar och behov tas. Målet bör vara att bidra till utveckling av individers självkännedom. I detta fall att se hälsomässiga och andra begränsningar i relation till olika yrkens karaktär, krav och risker. Knappt 5 % av ett urval av gymnasieelever rapporterar att de fått information om vad de utifrån sin hälsa bör tänka på inför sitt yrkesval (Bamse-studien, Stockholms läns landsting och Karolinska institutet).

Utredningen konstaterar att de styrningsmekanismer som krävs för att kunna planera, organisera och dimensionera arbetet med studie- och yrkesvägledning utifrån behov saknas eller har brister hos många huvudmän och på många skolor.

Sjukvårdsdirektörens synpunkter

Stockholms läns sjukvårdsområde (SLSO) delar utredningens beskrivning av behovet av både generell och individuell studie- och yrkesvägledning.

Vidare menar SLSO att utredningens förslag till förändring av berörd lagtext med en tydligare skrivning avseende tillgången till generell och individuell vägledning kan förbättra förutsättningarna.

SLSO vill särskilt framhålla vikten av studie- och yrkesvägledning som beaktar medicinska perspektiv.

- Syftet ska vara att minska risken för ohälsa under utbildning och i framtida yrke
- Vägledning bör ta hänsyn till individens medicinska förutsättningar i relation till olika yrkens krav och risker
- Utöver vägledning bör det ingå att öka individens självkännedom samt behovet av att förebygga ohälsa genom att arbeta så hälsosamt som möjligt
- Samarbete med elevhälsan är en viktig del

SLSO instämmer i utredningens förslag om att huvudmannen ska se till att det upprättas en plan för karriärvägledning. Skolverket och andra berörda myndigheter bör även ge direktiv som stödjer ökad samverkan mellan elevhälsan och studie- och yrkesvägledare.

Utredningen tar upp den angelägna frågan om elever i behov av medicinsk studie- och yrkesvägledning. Samarbete mellan elevhälsa och vägledare bör ske på varje skola så att elever med behov identifieras och får den information de behöver för att kunna göra ett välinformerat val till t ex gymnasieprogrammen. Genom att eleven och dennes föräldrar/vårdnadshavare tillfrågas av skolsköterskan om tillstånd att diskutera elevens hälsa med en studie- och yrkesvägledare inför t ex gymnasievalet behöver inte sekretessen utgöra något problem.

Centrum för arbets- och miljömedicin har i rapporten *Skolans insatser för en hälsosam yrkesdebut- en kartläggning, 2016:01* pekat på att det ofta saknas riktlinjer för hur medicinsk vägledning ska bedrivas och att det saknas kompetens och utbildning inom området.

Studie- och yrkesvägledare bör ha kunskap och kompetens om vilka yrkesval som är olämpliga eller mindre lämpade för elever med medicinsk, psykisk eller fysisk sjukdom eller känslighet. De bör ha kunskap om vilka yrken som kräver medicinska kontroller och vilka yrken som man inte får tjänstgöringsintyg om man har vissa sjukdomar. Elever bör ges möjlighet att kunna göra ett informerat och underbyggt val för att undvika ohälsa på grund av yrkesvalet.

Utbildningen av studie- och yrkesvägledare bör omfatta kunskaper, förståelse och färdigheter i hur medicinska förhållanden och myndigheters krav på den enskilde berör vägledningen. Fortbildande kurser i medicinsk studie- och yrkesvägledning behöver ordnas för studie- och yrkesvägledare samt skolsköterskor och skolläkare för att bibehålla kompetensen.

SLSO ställer sig bakom utredningens motivering av behovet av en nationell offentligt finansierad, digital interaktiv vägledningstjänst som möter en bred målgrupps behov och önskemål. Det digitala vägledningsstödet bör kunna vara ett stöd för studie- och yrkesvägledare som snabbt behöver få en överblick eller fördjupa detaljinformation. Förbättrad kvalitetssäkring av vägledningsstödet skulle göra särskilt stor nytta för vägledare som saknar utbildning om arbetsmiljörisker, medicinska aspekter och myndigheters krav.

Mikael Ohrling
Sjukvårdsdirektör